

Firat Cewerî

Don Quijoteî, Oblomovtî û Libendemayîna Godot

Hin term û gotin hene ku gerdûnî bûne, di piraniya zimanan de bi cih bûne û ji aliyê piraniya mirovên xwende ve têne bikaranîn. Carina xelkên normal jî van celeb term û gotinan bi kar tînin. Gotinên wilo, bêtir bi riya zanist û kitêban belav dibin, bi riya edebiyat û wergerê dibin malên zimanên dinyayê.

Ez ê di vê kurtenivîsê de zêde nimûneyan nedim, lê bi tenê çend nimûneyên ku tavilê têne bîra mirov careke din di bîra we de bînim. Yek ji van gotinan “Don Quijote” (Don Kîşot) û “Don Quijoteî” ye. “Don Quijote” navê qehreman û romana nivîskarê spanî Cervantes e. Di ser vê romanê re bi qasî nivhezersalekî buhurî ye, lê ev gotina ha hê jî zindîbûna xwe diparêze û hê jî di edebiyata devkî û nivîskî ya dinyayê de tê bikaranîn. Don Quijote tîpek e, tîpekî serîhildêr û şûrkêşekî li hemberî aşê bê ye. Macerahez û sergermekî xwedî fantazî ye. Siwar e, gerokekî bi serbûrî û serpêhatîyan ve mişt e; Don Quijote e...

Gotineke din heye, temenê wê zêdeyî sedsalekî ye. Ew gotin jî “Oblomov” û “Oblomovtî” ye. “Oblomov” hem navê romana Îvan Gonçarovê rûs e, hem jî qehremanê romanê ye. Ev roman di navbera salên 1858-1859an de hatiye nivîsandin.

Qehremanê Gonçarov ji aliyê karakter û felsefê ve dûrî qehremanê Cervantes e; ew jî neheqî û berberiyên civatê haydar e, dixwaze guhertinan di sîstem û civatê de bike, lê nakeve nava macerayan, bêdeng e û di nava keftelefteke xewneromantîzmê de ye. Bi gotineke din bêkêr û teral e, di xwe re nabîne, pir rûdine û pir radizê. Ew mîna Don Quijote li hespê xwe siwar nabe û li hemberî aşê bê şûrê xwe nakişîne. Loma, di lîterature bolşevîkan de, terma “Oblomovtiyê” ji bo rewşenbîrên bêkêr û teral dihat bikaranîn. Ew term, herçiqas zêde neketibe zimanê xelkê normal jî, lê li dinyayê û heta li ba şoreşgerên kurdan jî pir hat bikaranîn û hê jî mirov vê gotinê ji hin der û doran dibihîze.

Gotineke din, an jî termeke din heye ku ew jî di sedsala buhurî de û bêtir jî di nava entelektuelan de hat bikaranîn. Ev terma ha jî sernava kitêba Samuel Beckett ya bi navê “Li benda Godot” (Godo) ye. Beckett ji xwe re du qehremanên pasîv û kawik çêkirine û bi riya wan dixwaze

resimekî felsefeya absurdê bide. Du mirov, Estragon û Vladimir, li ser riyekê, li bin dareke rût rûniştine û difikirin ku xwe bi dar de bikin. Ew biryarê didin ku ji hev veqetin, lê tenêti bi wan zor tê. Ew pevdiçin, digirîn, distirên. Ew carina xwe ji bîr dikin ku li benda Godot ne. Godot ji wan re soz daye ku wê were...

Belê, Godot nayê, lê di vir de ne hatina Godot, "libendemayîna Godot" girîng e. Loma, her kes li benda Godot ne.

Mirov gelek caran, di gelek zimanan de van gotinan dibihîze; "em li benda Godot ne", "ew li benda Godot ne". "Filankes wek Don Quijotekî ye" "Bêvankes Don Quijoteiyê dike". "Rewşenbîrên me wek Oblomov in", "Oblomovtî di ruhê wan de heye" û hwd...

Herçiqas ev term û gotin ji edebiyata dinyayê ya bijarte derbasî zimanê me bûbin jî, lê divê em mikur werin ku kêman kesan ev berhemên ku mohra xwe li dema xwe xistine û tesîreke mezin li dema me kirine, xwendine.

Loma, ez dixwazim bi kurtî li ser nimûneya yekem, yanî li ser Cervantes û romana wî Don Quijote rawestim. Ev romana ha ji du cildan pêk tê û herdu cild di navbera salên 1605 û 1615an de li Madrîdê hatiye nivîsandin. Di wê demê de bi taybetî li cografyaya ku Cervantes lê dijîya, gelek berhemên ku serpêhatiyên siwariyan dianîn zimên an bi devkî dihatin gotin an jî mîna berhimîne nivîskî dihatin weşandin. Lê berhema ku Cervantes nivîsand, çî bigire ket pêşiya hemû berhemên wê demê û karakterekî gerdûnî ava bû. Dibe ku Cervantes ev berhema ha bi serpêhatiyên xwe hûna be, ji ber ku di salên ku ew bi nivîsandina berhemê ve mijûl bû, ew bi tirkan re ketibû şer û ji milê xwe birîndar bûbû, paşê jî pênc salan di destê siltanê Misrê de hêsîr û zîndanî mabû.

Ev berhema Cervantes di klasîfikasyona edebiyata dinyayê de carina ket nav refên kitêbên zarokan, mîna qehreman Don Quijote carina kêmaqil hat dîtin, lê îro wek berhema destpêka hunera romanê tê hesibandin. Don Quijote jî wek qehreman, ne kêmaqil û kawik, lê wek mirovekî bîaqil û jêhatî tê dîtin. Dibe ku jî ji ber vê dûrbîniya Cervantes be, ku Don Quijote gerdûnî bûye û piştî bi çarsed salî jî bi kêf û zewqê xwendin.

Rast e, Oblomovtî zerarê dide me, lê Oblomov di nava me de pir in. Gelek ji me jî li benda Godot ne. Em Don Quijotean jî naecibînin. Lê hewcedariya me bi Don Quijoteên mîna Elyezer Bin Yehûda, Don Quijoteên mîna Celadet Alî Bedir-Xan, Don Quijoteên mîna Mûsa Anter, Don Quijoteên mîna Edîp Karahan û Don Quijoteên mîna.....hene.

Ji kerema xwe re li dora xwe binêrin û hejmara Don Quijoteên kurdan li ser zêde bikin.